

PARTENERIATUL FAMILIE-GRĂDINIȚĂ ÎN EDUCAREA VALORILOR GENERAL-UMANE LA PREȘCOLARII SUPERIORI

Nina SOCOLIUC, conferențiar universitar, doctor
(Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți)

The Summary

This article deals with the education of general human values in the preschoolers' life. It describes the specific of education of the general human values in early ages: the Truth, the Beauty and the Good. It also indicates the methods and techniques of education of the general human values in children's life.

Conceptul de valoare înseamnă „a fi bun purtător”, apoi „a valora”. Chestiunea valorilor, după cum ne dăm bine seama, este indispensabil legată de ființa umană, specific umană este și educația. Omul a creat pe parcursul vieții condiții care îi asigură existența și-i întrețin viața. Astfel au apărut valorile materiale. Spre deosebire de celelalte vietăți, omul mai posedă două caracteristici importante: rațiunea și credința. Toate calitățile ce dezvoltă și perfecționează caracterul omului, intelectul și sufletul lui, comportamentul în relațiile cu lumea din jur sunt valori spirituale.

Adevărul, binele, frumosul, pietatea, sinceritatea, generozitatea sunt valori general-umane și creează patrimoniul cultural al omenirii. Educarea valorilor general-umane ocupă un loc esențial în procesul educațional în general și în educația morală în special. Asimilarea valorilor trebuie să se transforme într-un act creativ, sistematic și prospectiv, care ar asigura coerența dintre conștiința și conduita morală, menționează L. Kuznețov. Rezultatele educației valorilor general-umane prezintă apariția și confirmarea anumitor calități morale și cu cât mai trainic sînt formate aceste calități, cu atît mai înaltă este aprecierea moralității sale de către adulți.

Investigațiile în domeniul științei educației demonstrează elocvent faptul că familia reprezintă cea mai importantă cură de transmisie a valorilor și a normelor culturale din generație în generație. Pentru ca familia să-și exerce eficient funcția educativă, ea trebuie să dispună de o anumită cultură, de un nivel intelectual adecvat, valori morale etice și un cadru economic decent de viață.

La vârsta preșcolară mare (5-6 ani) copilul însușește intens reprezentările cu privire la valorile general-umane. Concomitent, el acumulează o experiență afectivă proprie, în urma comunicării cu părinții, educatorii, formându-și în același timp o anumită atitudine față de sine însuși. Părinții și educatorii ar trebui să le acorde copiilor mai multă atenție ce ține de normele morale, relațiile și atitudinea lor față de alte persoane.

O valoare general-umană la care trebuie să atragem atenția este *binele*. A cultiva la copil binele înseamnă a-l învăța să cugete, să simtă și să acționeze după legile bunelor relații dintre oameni. Primele lecții de bunătate copilul le primește în familie, aici el vede zi de zi faptele părinților, atitudinea lor față de oameni. Familia este un fel de școală în care copilul învață să trăiască între oameni. Bunătatea constă în priceperea de a renunța la liniștea și plăcerea proprie pentru a face plăcere altuia. Bunătatea adevărată este legată de înțelegerea altei persoane, de compasiune și de propriile eforturi.

Sinceritatea înseamnă deprinderea de a spune adevărul, de a nu ascunde vina sa, de a recunoaște fapta rea. Adevărul prezintă reflectarea exactă a realității, justete, ordine bazată pe obiectivitate. Este necesar, la început, să le educăm copiii deprinderea de a spune adevărul, de a fi sincer acasă, la grădiniță, în mijlocul semenilor, care treptat se va transforma în obișnuință. Pornind de la aceste premise, educatorii și părinții trebuie să creeze și să asigure o atmosferă de sinceritate, să manifeste consecvență în comportarea lor, să încurajeze adevărul și să combată manifestările negative de nesinceritate, falsitate, minciună. Munca desfășurată de către adulți pentru a-i convinge pe copii de frumusețea adevărului, de caracterul negativ al minciunii este un mijloc pe care trebuie să-l folosească părinții și educatorii ori de câte ori se află în fața unui neadevăr intenționat.

O altă valoare general-morală este *frumosul*, care îmbină esteticul cu aspectul etic al relațiilor sociale. Principalul mijloc de educare a frumosului la vârsta preșcolară mare îl constituie valorile artistice. În același timp acționează puternic asupra sensibilității, receptivității și deprinderilor „frumoase” de comportare ale copiilor valorile estetice din natură și societate. Preșcolarii mari se vor obișnui să admire frumosul din natură și societate, să-l introducă în viața și munca lor; să se îmbrace îngrijit, să-și păstreze lucrurile în ordine. Deosebit de sensibili sunt micii admiratori ai frumosului și la comportarea corectă, plină de înțelegere și simpatie a adulților (inclusiv a celor din familie) pe care caută să-i imite. Educarea frumosului poate avea o puternică influență asupra trăsăturilor morale prin trăirile afective în fața operelor artistice, prin observarea a tot ce este corect și frumos în activitatea celor din jur. Argument în acest sens este și limbajul utilizat de educatoare în comunicarea cu copiii: li se cere preșcolarilor să se comporte frumos, li se atrage atenția că nu este frumos un gest, un cuvânt sau că trebuie să meargă frumos pe stradă. Prin urmare, valorile general-umane se educă la copii din cea mai fragedă vârstă, dar pentru a le educa atât părinții, cât și educatorii trebuie să-și orienteze just activitatea lor în direcția respectivă.

Am decis că este necesară organizarea și desfășurarea unei activități experimentale ținând cont de condițiile pedagogice pentru educarea valorilor general-umane la preșcolarii superiori. Am urmărit scopul de a delimita valențele parteneriatului familie-grădiniță în educarea valorilor general-umane (binele, adevărul, frumosul, respectul). În experiment au fost inițiați 24 de copii ai grupei pregătitoare de la instituția preșcolară nr. 43 din municipiul Bălți.

Pornind de la ideea că omul se vede pe sine în alt om ca într-o oglindă, se poate presupune că în procesul educațional copilul vede în educatorul său un model pentru conduita sa.

La etapa inițială a experimentului am discutat cu preșcolarii grupei pregătitoare conform următoarelor întrebări: 1) Ce înțelegi prin cuvintele: *binele, adevărul, frumosul*? 2) Săvârșiți fapte bune? Dacă da, atunci spune-le. 3) S-a întâmplat să săvârșești și fapte rele? De ce? 4) Ce înțelegi prin cuvintele *stimă, respect*? 5) Care persoane trebuie stimat? De ce? 6) Ai spus neadevărul cândva? De ce? 7) Ce cuvinte fermecate cunoști? 8) Ce acțiuni îndeplinești pentru a-ți manifesta binele, adevărul, respectul?

La prima întrebare o bună parte din copii au încercat să explice cuvintele respective: binele este atunci, când o persoană face ceva plăcut altei persoane; binele înseamnă a-i ajuta cuiva, a-l scoate de la nevoie; a avea o atitudine bună față de om. Lămurind sensul cuvântului *adevărul*, unii copii au indicat că acest cuvânt înseamnă că nu trebuie să spui minciuni; trebuie să fii mereu sincer, să recunoști dacă ai spus o minciună. Frumosul ca valoare general-umană copiii încă nu-l înțeleg, de aceea ei au lămurit acest cuvânt din punct de vedere estetic: un om frumos este acela, care este îngrijit, chitit; este frumos în casă dacă toate lucrurile sînt aranjate la locul lor; este frumos în livadă dacă copacii sînt îngrijiiți, dacă sînt multe flori, de toate culorile.

Răspunzând la a doua întrebare, preșcolarii au indicat acele fapte bune pe care ei le săvârșesc: o ajut pe mama în treburile casnice; îl ajut pe tata în curte; o ajut pe educatoare să aranjeze materialele didactice; o ajut pe bunica să urce scările.

Din răspunsurile copiilor la întrebarea a treia, am aflat că unora li s-a întâmplat să săvârșească și fapte rele, cauzele fiind multiple și diverse: am obijduit-o pe surioara mea când ea a aluat niște foi albe de pe masă și

a desenat ceva; am plecat cu prietenul meu la bunica lui fără a o anunța pe mămică; am stricat o farfurie și n-am recunoscut; l-am lovit cu piciorul pe frățiorul meu mai mic.

La întrebarea „Ce înțelegi prin cuvintele *stimă, respect*?” preșcolarii de asemenea au răspuns în mod diferit. O bună parte din ei au menționat că stima aceasta înseamnă a stima pe cineva, iar respectul a-l iubi pe cineva apropiat.

La întrebarea „Care persoane trebuie să stimăm? De ce?” majoritatea copiilor au numit persoanele în vârstă, deoarece ele sînt bătrâne și nu pot merge, nu pot lucra, au nevoie de ajutorul cuiva.

Din răspunsurile preșcolarilor la întrebarea a șasea am înțeles că unii din ei au spus neadevărul, cauzele fiind diverse: am mințit că mă doare burta, fiindcă nu-mi place felul întâi; am spus minciuni că mă doare capul, fiindcă nu vroiam să mă duc la plimbare; am stricat cana și i-am spus bunicii că nu eu am stricat-o. Răspunzând la întrebarea „De ce?” majoritatea copiilor au argumentat că aveau frică să nu-i certe, să nu-i bată.

La întrebarea „Ce cuvinte fermecate cunoști?” o bună parte din copii au numit cuvintele: mulțumesc, poftă bună, dă-mi, te rog; iartă-mă, te rog.

Au întâmpinat dificultăți preșcolarii superiori răspunzând la ultima întrebare „Ce acțiuni îndeplinești pentru a-ți manifesta binele, adevărul, respectul?”. O mică parte din copii au menționat următoarele: nu obișduiesc pe nimeni; mă împart cu jucăriile, dulciurile; nu spun minciuni; ajut pe oamenii care au nevoie de ajutor.

Analizând răspunsurile la întrebările respective, am constatat că preșcolarii superiori înțeleg sensul cuvintelor *bine, adevăr, respect*, dar nu se manifestă prin fapte concrete demonstrând valorile respective.

A doua probă ce a fost aplicată a urmărit scopul de a evidenția particularitățile influenței educative asupra copiilor în scopul însușirii valorilor general-umane. Am folosit mici texte literare ce au scos în vileag faptele bune ale unor copii și faptele nedemne de urmat: stima și respectul și manifestarea nestimei, nerespectului față de persoanele dragi; adevărul și o calitate opusă, cum ar fi neadevărul; frumusețea sufletească. Textele literare au fost următoarele: „Datoria mamei”, „Micile economii”, „Datorii”, „Ziua bună”, „Bine faci” (A. Scobioală).

Operele literare au trezit la preșcolari interesul față de anumite evenimente, fapte. Conținutul lor îi făcea pe copii să retrăiască, să pătrundă profund în sensul virtuților morale și înțelegeau mai bine diferite calități umane. Selectând aceste texte și discutând pe marginea lor, ne-am străduit ca preșcolarii, atunci când le vor audia, să vadă în față un anumit tablou, o situație concretă, să trăiască evenimentele descrise.

În continuare le-am propus copiilor să comenteze semnificația proverbelor „Bine faci, bine găsești”; „Minciuna are picioare scurte”.

Comentând semnificația primului proverb, unii copii au menționat următoarele: „Binele pe care îl faci, te răsplătește tot cu bine”; „Cine face fapte bune este observat de ceilalți”; „Cine face bine, este lăudat de cei din jur”.

Comentând pe marginea proverbului „Minciuna are picioare scurte”, copiii au fost mai pasivi. Unii din ei au încercat să lămurească în felul următor: „Spui minciuni, imediat te prinzi”; „Cu minciuna nu te duci departe”.

Pentru a determina cunoștințele preșcolarilor superiori despre politete, i-am întrebat ce înseamnă a fi politicos, răspunsurile fiind diverse: „A fi politicos înseamnă a te comporta frumos în orice împrejurări”; „A fi politicos înseamnă a te comporta în așa fel, încât și tu, și ceilalți să se simtă bine”; „A fi politicos, înseamnă a-i respecta pe cei din jur”; „A fi politicos înseamnă a te saluta, a mulțumi, a-ți lua rămas bun, a ceda locul unei persoane mai în vârstă sau unui copilăș”.

Din răspunsurile preșcolarilor la întrebarea respectivă am constatat că ei au cunoștințe despre politete, legând cu cuvântul frumos. Pentru a completa cele spuse de copii, le-am numit niște reguli pe care ei le-au ascultat atent, lămurindu-le pe fiecare în parte: „Bunul simț suplănește inteligența, dar inteligența bunul simț – nu”, adică nu ajunge să fii inteligent, ci trebuie să mai ai și bun simț. „Omul se naște cu frumusețea trupului văzută de toți, și cu o altă a sufletului, care trebuie descoperită”. Le-am explicat copiilor că nu e de ajuns să fii frumos la chip, trebuie să ai și un suflet bun, ca să te poți manifesta și prin bunătate, toleranță, pietate etc. Se întâmplă uneori că o persoană nu este atrăgătoare la prima vedere la exterior, dar când discuți cu ea, imediat observi ce inimă mare are, cât este de plăcută, amabilă.

Am accentuat faptul că frumusețea sufletului este tainică și se dezvăluie celorlalți prin comportare, iar comportarea politicoasă, manierele frumoase și elegante îl evidențiază și individualizează pe om, îl fac plăcut, acceptabil celor din jur.

Grădinița și familia trebuie să urmărească același scop, găsind posibilități reale pentru educarea valorilor umane la copii. Pentru realizarea acestui scop este necesară concordanta dintre mijloacele de influență ce sînt folosite de către educatori și părinți.

Luând în considerare faptul că instituția preșcolară dispune de un cadru special și de un personal specializat, o problemă care se cere soluționată este cea cu referire la aspectele de organizare și desfășurare a

procesului educațional. Astfel, operele literare cu conținut moral, conversațiile etico-morale, situațiile pedagogice, activitățile didactice cu conținut etic pot servi ca subiecte interesante, atractive, fiind de un real folos pentru preșcolarii superiori.

O altă problemă se referă la necesitatea de a colabora cu familia. Competența părinților poate fi consolidată prin climatul afectiv care există în familie, acesta având o deosebită valență formativă când este vorba de educarea valorilor umane la preșcolari.

Pentru reușita educării valorilor general-umane la copiii preșcolari trebuie create și respectate condiții pedagogice: exemplul și autoritatea părinților, educatorului și a altor persoane apropiate; antrenarea copiilor în diverse situații cu fapte morale; conlucrarea sistematică cu familia.

Respectând condițiile enumerate, educatorul va dispune de posibilitatea să utilizeze modalitățile de inițiere a copiilor în activități cu fapte morale. În acest caz procesul educațional va fi eficient, deoarece va fi determinat de experiența copilului.

În concluzie vom menționa următoarele: succesul în educarea valorilor general-umane la preșcolarii superiori depinde de pozițiile reciproce ale familiei și instituției preșcolare.

Bibliografie:

1. Breban V. Dicționar general al limbii române. – București: Ed. Enciclopedică, 1992. Vol. II.
2. Bunescu Gh. Școala și valorile morale. – București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1978.
3. Cara A., Miron I. Bunele maniere. – Chișinău, 2005.
4. Cuznețov L. Ethosul pedagogic al familiei: cultură și educație prin valori. In: Educația morală, etică și spirituală în contemporanitate. Ed. a VIII-a (Coord. V. Mîndicanu). – Chișinău: Sirius, 2004, p. 87-91.